

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ

УДК 338(477):330

JEL Classification: E22

DOI 10.33111/EE.2025.55.TarchynetsO

Oleksii Tarchynets

*PhD Student of the Department of
Economy, Accounting and Taxation,
Chernihiv Polytechnic
National University*

ORCID: 0009-0004-2146-5875

Тарчинець Олексій Сергійович

*аспірант кафедри економіки,
обліку і оподаткування,
Національний університет
«Чернігівська політехніка»*

ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення інвестиційного потенціалу та підкреслено його важливість для антикризового управління національною економікою. В умовах війни та дефіциту фінансових ресурсів інвестиції постають ключовим механізмом відновлення економіки України у післявоєнний період. Інвестиційний потенціал трактується як сукупність внутрішніх і зовнішніх ресурсів, можливостей інвестування та здатності отримувати результат від вкладення капіталу. Його реалізація залежить від ринкових умов, попиту, пропозиції та рівня ризиків. Важливим є забезпечення політичної стабільності, прозорих економічних правил і сприятливого інвестиційного іміджу, що стимулюватиме приріст капіталу, розвиток підприємництва та стале економічне відновлення країни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інвестиції; інвестиційний потенціал; інвестиційний ресурс; антикризове управління; національна економіка.

HARNESSING THE INVESTMENT POTENTIAL WITHIN THE FRAMEWORK OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

ANNOTATION. The article presents an analysis of theoretical approaches to defining the concept of investment potential and identifies its significance for crisis management within the national economy.

Under current conditions of economic instability caused by Russia's military aggression against Ukraine, the issue of overcoming the consequences of the crisis has become increasingly urgent. In this context, the role of investment potential grows substantially, as it may serve as a crucial driver of economic recovery and reconstruction in the post-war period. The shortage of internal budgetary resources makes it evident that external and internal investments must play a central role in restoring economic stability. Enhancing Ukraine's investment potential and effectively applying it within crisis management strategies can therefore become a strategically significant tool for national renewal.

The article aims to uncover the theoretical foundations of investment potential and to clarify its importance for crisis management of the national economy. The research relies on methods of analysis, synthesis, comparison, and generalization.

There are various conceptual approaches to defining investment potential. The resource-based approach focuses on internal economic resources and capacities but does not take into account external sources of investment. The probabilistic approach interprets investment potential as a set of possible investment opportunities influenced by various factors and expressed through financial flows. The market approach views investment potential as the result of the interaction between supply and demand for investment resources, shaped by market conditions, expected profitability, risks, and payback periods. The capacity approach considers investment potential as the ability of a territory, sector, or enterprise to utilize capital effectively under internal and external influences. The structural approach interprets it as part of a broader system of economic potentials, while the effective approach emphasizes achieving specific results from applied investments.

The complexity and multidimensional nature of investment potential underline its strategic significance for national economic recovery.

KEY WORDS: investments; investment potential; investment resource; crisis management; national economy.

Вступ. Війна росії проти України несе не тільки геополітичні наслідки, людські жертви та руйнування, а й прискорює та поглиблює кризові прояви в національній економіці. З огляду на це актуалізується проблема пошуку ефективних шляхів подолання негативних наслідків кризи та забезпечення відновлення країни у післявоєнний період. У ситуації браку внутрішніх бюджетних ресурсів у зв'язку з високими витратами на ведення війни та інфраструктурними втратами та для подолання економічних викликів, спричинених війною, стратегічного значення набуває нарощення інвестиційного потенціалу України та його цілеспрямоване використання в системі антикризового управління національною економікою як інструменту відновлення та подальшого розвитку.

Питанням вивчення змістовного наповнення та характеристик інвестиційного потенціалу свої наукові праці присвятили чимало зарубіжних вчених, серед яких Дж. Бейлі, Дж. Гітман, Дж. Кейнс, Дж. Хансон, У. Шарп. З-поміж українських науковців дослідження інвестиційного потенціалу здійснювали Р. Бойчук, О. Боровик, Д. Войт, Т. Гриньова, А. Дука, А. Завгородній, Л. Кравець, А. Кравчун, І. Крамаренко, Б. Москаленко, Я. Решетняк, О. Руденко, О. Сакун та ін.

Вивчення сутності та ролі антикризового управління становило науковий інтерес для досліджень Л. Васечко, В. Гобела, З. Живко, Г. Леськова, Л. Лігоненко, С. Мельник, О. Терещенка та інші.

Однак питання ролі інвестиційного потенціалу як інструменту антикризового управління національною економікою залишилося поза увагою наукової спільноти та потребує поглибленого розкриття, зважаючи на сучасний стан економіки України.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні теоретичних основ змістовного наповнення дефініції «інвестиційний потенціал» і його ролі як інструменту антикризового управління національною економікою. Зазначена мета може бути досягнута через застосування узагальнення та зіставлення, дедукції, індукції, аналізу і синтезу.

Результати. Визначення поняття інвестиційного потенціалу та його змістовного наповнення доцільно здійснювати через аналіз таких підходів [1]:

1) ресурсний підхід надає трактування інвестиційного потенціалу з позиції лише внутрішніх можливостей і наявних ресурсів господарських суб'єктів. Головний недолік цього підходу полягає у тому, що він залишає поза увагою інвестиційний потенціал екзогенного походження;

2) ймовірнісний підхід визначає інвестиційний потенціал через перелік можливостей для інвестування, які ґрунтуються на взаємозв'язках факторів та певних умов, що формують інвестиційні потоки;

3) ринковий підхід передбачає ймовірність здійснення капітальних інвестицій на ринкових засадах, виходячи з цього інвестиційний потенціал трактується як ефект від кореляції попиту та пропозиції інвестиційного ринку залежно від характеристик інвестиційного проєкту – прибутковість, рівень ризику, строк окупності і та ін.;

4) ємнісний підхід пояснює значення інвестиційного потенціалу як можливість певного об'єкта аналізу (територіальної оди-

ниці, галузі економіки, суб'єкта економічних відносин) застосовувати капіталовкладення відповідно до дії ендогенних та екзогенних факторів;

5) структурний підхід трактує поняття інвестиційного потенціалу у якості однієї з компонент економічного потенціалу, як сукупності потенціалів різного виду, наприклад, інноваційного, ресурсного тощо;

6) результативний підхід дає визначення інвестиційного потенціалу як властивості певного об'єкта (суб'єкта) одержувати ефект від залучення необхідних ресурсів.

Відповідно індикатор оцінювання інвестиційного потенціалу визначає максимально можливий ефект від використання інвестиційних ресурсів, якими володіє об'єкт дослідження.

Різняться погляди вчених щодо змістовного наповнення дефініції інвестиційного потенціалу. Так, О. Руденко [2] надає визначення інвестиційного потенціалу, як переліку певних ресурсів та їх спроможності до трансформації в інвестиції з метою задоволення економічних потреб країни, що, в свою чергу, впливає на розвиток ринків капіталу щодо підвищення значення інвестицій для економічного зростання внаслідок відповідних процесів перетворення.

На думку Б. Москаленко, інвестиційний потенціал національної економіки є мультизмістовним поняттям, що прямо корелює з інвестиційною активністю всіх суб'єктів ринку. Також науковець зауважує, що формування інвестиційного потенціалу здійснюється під впливом як макроекономічних та екзогенних факторів, так і специфічних чинників, які визначають напрям подальшої його реалізації. Серед найбільш значимих автор ідентифікує економічну активність населення, що визначає його здатність до генерування інвестиційного потоку, та активність на інвестиційному ринку [3].

За визначенням О. Сакун, інвестиційний потенціал є «максимально можливою здатністю залучати у виробництво і ефективно використовувати інвестиційні ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі». Нарощення інвестиційного потенціалу потребує застосування нових управлінських методів та здійснення управлінських рішень. Ухвалення таких рішень має базуватись на системному всебічному дослідженні відповідної економічної ситуації та здійсненні прогнозування, що передбачає розробку інвестиційної стратегії у складі інвестиційної політики [4].

Важливого значення в цьому аспекті набуває твердження низки науковців [5] про наявність прямого мультиплікативного взаємозв'язку між обсягом інвестицій та збільшенням ВВП країни. За нестабільної економічної ситуації така взаємозалежність знижується.

Отже, сучасна економічна ситуація вимагає стабілізації економічних та соціально-політичних процесів для збалансування усіх аспектів розвитку національної економіки за одночасного нарощення інвестиційного потенціалу через покращення умов здійснення інвестиційної діяльності, боротьби з тіньовим сектором, зростанню інвестиційної привабливості країни та мобілізації зовнішніх інвестицій.

Посилення кризових викликів потребує пошуку і застосування нових методів та інструментів антикризового управління як на всіх рівнях економіки. Система антикризового управління повинна бути спрямована на превенцію та нівелювання кризових проявів в економіці.

На сьогодні відсутній єдиний підхід щодо визначення дефініції «антикризове управління». Найбільш популярними підходами до змістовного наповнення терміна антикризового управління є такі.

1. *Підхід до визначення антикризового управління як діяльності з управління підприємством для подолання наявного критичного кризового стану та подальшого економічного зростання.* Такі управлінські рішення здійснюються суб'єктом господарювання в ситуації ризику банкрутства та неспроможності самостійного подолання кризи, коли для реалізації процедури санації або ініціації процедури ліквідації потрібне втручання третіх осіб.

2. *Ідентифікація антикризового управління як попереджувальних заходів, які включають методи та інструменти, що заздалегідь визначають можливість появи кризових проявів та мінімізувати їх ймовірний розвиток.* Отже, даний підхід трактування стосується типу управлінської діяльності в докризовий період.

3. *Визначення антикризового управління як сукупності інструментів і процедур, які поєднують як превентивну методiku щодо кризових процесів, так і діяльність, спрямовану на оперативну відповідь щодо перших сигналів кризових проявів.*

Звідси останній підхід є більш широким та об'єднує попередні два. До прикладу, О. Терещенко відповідно до цього підходу окреслює такі заходи з попередження ймовірності виникнення фінансової кризи, а саме: постійний моніторинг сильних та слабких сторін діяльності суб'єктів господарювання, аналіз та оціню-

вання можливостей настання ситуації банкрутства. За таких обставин важливості набуває система управління ризиками як сукупність дій, спрямованих на визначення, аналіз та нівелювання фінансових ризиків підприємств, застосовуючи систему попереджувальних заходів [6; 7; 8].

Окремі автори [9] визначають антикризове управління як сукупність дій з управління, направлених на аналіз, превенцію, мінімізацію і повну ліквідацію кризових проявів та факторів, що їх спричинили, за всіма управлінськими рівнями. Також дослідники акцентують увагу на тому, що підґрунтям даного типу управління є загальні принципи та методи управлінського процесу.

Слід зауважити, що ключовим завданням антикризового менеджменту визнано забезпечення стану фінансової стабільності, як наслідку оперативної відповіді зміни екзогенного середовища, такі, як економічні, політичні, соціальні та міжнародні події, через імплементацію антикризового інструментарію для нейтралізації виниклих фінансових труднощів суб'єкта господарювання та з метою недопущення процедури банкрутства.

У контексті масштабу національної економіки поняття антикризового управління також не існує єдиного універсального визначення. Це поняття можна трактувати, як сукупність попереджувальних дій, метою яких є мінімізація можливості виникнення кризи національної економіки або зниження рівня ймовірності прояву окремих кризових явищ та збалансування економічної ситуації на макрорівні шляхом постійного аналізу та оцінки ризиків, визначення та зниження сили дії дестабілізуючих та деструктивних чинників [8].

На думку О. Шатайло, «антикризове управління – це система управління, частка якої збільшується пропорційно до масштабів кризи, що спрямована на попередження чи подолання криз шляхом реалізації функцій менеджменту, трансформованих відповідно до вимог кризових умов» [10].

Т. Воронкова та Я. Приймак вважають, що антикризове управління слід віднести в категорію окремого напрямку управлінської сфери впливу, що передбачає наявність особливих цілей, завдання та інструментарію боротьби з кризовими явищами, що поділяється на попереджувальне, оперативне та відновлювальне антикризове управління [11].

За визначенням А. Олешко, антикризове регулювання в національній економіці слід трактувати, як процес спрямування дій органів державного управління на превенцію, нівелювання і мінімізацію негативних результатів кризових проявів задля забезпечення сталого економічного розвитку» [12].

На думку окремих науковців, антикризове управління слід вважати системою визначених і рекомендованих для впровадження дій, інструментів та процедур, які сприятимуть збалансуванню економічної ситуації, зокрема, через підвищення рівня індикаторів економічної безпеки [13].

Отже, поняття антикризового управління в національній економіці являє собою багатоаспектне комплексне явище з великою варіативністю підходів та трактувань.

Євроінтеграційний курс нашої держави надає підстави розглядати в перспективі нові можливості щодо залучення інвестиційних ресурсів у вітчизняну економіку, що буде неодмінно супроводжуватись трансформуванням національної економіки та суттєвими змінами в багатьох її секторах. Започаткований ще у 2014 р. підписанням Угоди про асоціацію цей процес передбачає виконання Україною зобов'язань щодо тісної співпраці з Європейським Союзом в частині гармонізації законодавства та здійснення державного регулювання. На жаль, процес реформування і трансформацій супроводжується рядом ускладнень, загроз та викликів, головними з яких є війна, ресурсна виснаженість країни, корупційні прояви і та ін.

Вагомим чинником недостатньої ефективності використання інвестиційного потенціалу України в повному обсязі є відсутність комплексного стратегічного підходу щодо його застосування як засобу антикризового управління та підтримки стабільності економічного стану країни в довготривалій перспективі. В цьому аспекті ми солідарні з В. Лещинським, який зазначає, що «...необхідною умовою вибору найбільш ефективних напрямів інвестиційної і структурної політики є створення єдиної методологічної основи для дослідження стану та перспектив розвитку економіки і відтворення інвестиційних ресурсів. Вона повинна забезпечити комплексний підхід до визначення об'єктивної потреби галузей у капітальних інвестиціях, а також можливостей суспільного виробництва щодо їхнього матеріально-речовинного наповнення, тобто потреби в устаткуванні, будівельно-монтажних роботах, найважливіших конструкційних матеріалах, виходячи з тенденцій і закономірностей науково-технічного прогресу, задач технічного переозброєння і відновлення виробничого апарату країни та відповідного науково-технічного і виробничого потенціалу галузей інвестиційного комплексу» [14].

Згідно з результатами дослідження І. Крамаренка, Д. Войт та Л. Кравець наявний прямий мультиплікативний взаємозв'язок між обсягом інвестицій та зростанням ВВП у національній еко-

номії, однак в умовах економічної нестабільності (спричиненої війною, до прикладу) він послаблюється [5].

Отже, одне з головних завдань на шляху до забезпечення високої ефективності реалізації інвестиційного потенціалу в контексті антикризового управління національною економікою є встановлення фінансової, зовнішньополітичної та суспільної стабільності, що дасть можливість сформувати надійні передумови зростання національної економіки та сприятиме підвищенню рівня залучених інвестицій за рахунок покращення інвестиційних позицій та іміджу, детінізації економіки та прозорості інвестиційних процесів.

Висновки. Багатовимірність ідентифікації змістовного наповнення дефініції інвестиційного потенціалу відображає його комплексність та важливість для розбудови системи антикризового управління національною економікою. В сучасних умовах воєнного стану, зростання витрат, інфляційних процесів та обмеженості бюджетних ресурсів, саме залучення в країну інвестицій може стати тим визначальним чинником відновлення української економіки. Також для української економіки в сучасних складних умовах та для стабілізації світової політичної обстановки надзвичайно важливим є формування та впровадження стратегії антикризового управління як з метою відповіді сучасним викликам та загрозам, так і в подальшому для повоєнного відновлення та розвитку національної економіки.

Література

1. Москаленко Б., Боровик О., Решетняк Я. Інвестиційний потенціал національної економіки: бібліографічний аналіз. *Вісник Економіки*, 2020. № 2. С.62-75, doi: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.062> (дата звернення 01.04.2023)
2. Руденко О.А. Формування інвестиційного потенціалу національної економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: 08.00.03. Черкаси, 2018.20 с.
3. Москаленко Б.А. Соціально-політичні аспекти формування інвестиційного потенціалу національної економіки. *Actual trends of modern scientific research. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Munich, Germany. 2020. С. 21-27.
4. Сакун О. С. Інвестиційний ресурс структурних перетворень в економіці. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 6. (264). Т. 2. С. 182-188.
5. Крамаренко І.С., Войт Д.С., Кравець Л.О. Ефективність використання інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті

впливу на економічне зростання. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2019. № 1. С.403-412.

6. Васечко Л. І. Антикризове управління як інструмент попередження загрози банкрутства підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6484>

7. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: Підручник. К. : Київ. нац. торг-екоп. ун-т, 2005. 824 с.

8. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія. К. : КНЕУ, 2004. 268 с.

9. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями: навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с.

10. Шатайло О. А. Змістовна характеристика системи антикризового управління. *Бізнесінформ*. 2019. № 5. С.217.

11. Воронкова Т. Є., Приймак Я. В. Трансформація антикризового управління в сучасних економічних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9447> .

12. Олешко А.А. Антикризове регулювання національної економіки: теорія і практика: монографія. Національний університет ДПС України. Ірпінь: Видавництво НУДПСУ, 2012. 350 с.

13. Єпіфанова І., Болотнов Д. Місце стратегії в системі антикризового управління підприємствами. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 3. С. 335–338. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-51>.

14. Лещинський В.П. Загальна економічна ефективність та її вплив на розвиток інноваційного потенціалу галузей та регіонів. *Державне будівництво*. 2016. №2. С. 1-6.

References

1. Moskalenko, Bogdan, Borovik, Oleksandr & Reshetniak, Yaroslav. Investytsiyni potentsial natsionalnoi ekonomiky: bibliografichnyi analiz [National economy investment activity: a bibliographic analysis]. *Visnyk Ekonomiky (Herald of Economics)*, no 2, 2020, pp. 62-75, <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.02.062> , Accessed 1 April 2023. [in Ukrainian]

2. Rudenko, O.A. Formuvannya investytsiinoho potentsialu natsionalnoi ekonomiky [Formation of the investment potential of the national economy] – *The manuscript*, Cherkasy, 2018.[in Ukrainian]

3. Moskalenko, Bogdan. Sotsialno-politychni aspekty formuvannya investytsiinoho potentsialu natsionalnoi ekonomiky [Socio-political aspects of forming of investment potential of national economy], *Actual trends of modern scientific research. Abstracts of the 5th International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Munich, Germany, 2020, pp. 21-27. [in Ukrainian]

4. Sakun, O.S. Investytsiinyi resurs strukturnykh peretvoren v ekonomitsi [The investment resource of structural transformations to economy], *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky (Herald of Khmelnytskyi national university, Economic sciences)*, Issue 6, Part 2, 2018, pp.182-188. [in Ukrainian]
5. Kramarenko, I.S., Voit, D.S. & Kravez, L.O. Efektyvnist vykorystannia investytsiinoho potentsialu natsionalnoi ekonomiky u konteksti vplyvu na ekonomichne zrostannia [Efficiency of using the investment potential of the national economy in the context of the impact on economic growth], *Visnyk KhNAU. Serii: Ekonomichni nauky (The Bulletin of the Kharkiv national agricultural university of V. V. Dokuchaeva)*, no 1, 2019, pp. 403-412. [in Ukrainian]
6. Vasechko, Lyudmila. Antykryzove upravlinnia yak instrument poperedzhennia zahrozy bankrutstva pidpryiemstva [Anti-crisis management as an instrument for prevention of the bankruptcy of the enterprise], *Efektivna ekonomika*, no. 8, 2018, <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6484>, Accessed 1 April 2023. [in Ukrainian]
7. Lihonenko, L.O. Antykryzove upravlinnia pidpryiemstvom [*Crisis management an enterprise*], 2005. [in Ukrainian]
8. Tereshchenko, O.O. Antykryzove finansove upravlinnia na pidpryiemstvi [*Crisis financial management on an enterprise*], KNEU, 2004. [in Ukrainian]
9. Hobela, V. V., Zhyvko, Z. B., Leskiv, H. Z.&Melnik S. I. Upravlinnia kryzovymy sytuatsiamy: navchalnyi posibnyk [*Management crisis situations*], Lviv state university of internal affairs, 2022. [in Ukrainian]
10. Shatailo, O. A. (2019). Zmistovna kharakterystyka systemy antykryzovoho upravlinnia [*Content Characteristics of the Anti-Crisis Management System*]. *Biznesinform (Business Inform)*, (5), 217. [in Ukrainian]
11. Voronkova, T. Ye., & Pryimak, Ya. V. (2021). Transformatsiia antykryzovoho upravlinnia v suchasnykh ekonomichnykh umovakh [*Transformation of Anti-Crisis Management in Modern Economic Conditions*]. *Efektivna ekonomika (Effective Economy)*, (10). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9447> [in Ukrainian]
12. Oleshko, A. A. (2012). Antykryzove rehuliuвання natsionalnoi ekonomiky: teoriia i praktyka [*Anti-Crisis Regulation of the National Economy: Theory and Practice: Monograph*]. Natsionalnyi universytet DPS Ukrainy. Irpin: Vydavnytstvo NUDPSU. [in Ukrainian]
13. Yepifanova, I., & Bolotnov, D. (2022). Mistse stratehii v systemi antykryzovoho upravlinnia pidpryiemstvamy [*The Role of Strategy in the Anti-Crisis Management System of Enterprises*]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu (Herald of Khmelnytskyi National University)*, (3), 335–338. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-306-3-51> [in Ukrainian]
14. Leschinsky, V. P. Zahalna ekonomichna efektyvnist ta yii vplyv na rozvytok innovatsiinoho potentsialu haluzei ta rehioniv [The total economic efficiency and its impact on the innovationpotential of regions], *State building*, no 2, 2016, pp. 1-6. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 01.10.2025.